

Gewoon werk, buitengewone genade

mijn spirituele reis in het Opus Dei

Scott Hahn

Gewoon werk, buitengewone genade

mijn spirituele reis in het Opus Dei

Aan Joseph Paul Karl Hahn

ARCO REEKS 14

 DE BOOG

INHOUD

Hoofdstuk 1	
Een persoonlijke prelude	7
Hoofdstuk 2	
Het geheim van het Opus Dei	23
Hoofdstuk 3	
Het katholieke arbeidsethos	40
Hoofdstuk 4	
Het Werk en de Kerk	56
Hoofdstuk 5	
Werk en aanbidding: het leefplan	71
Hoofdstuk 6	
Gaan voor het hoogste	86
Hoofdstuk 7	
Vriendschap en vertrouwen	104
Hoofdstuk 8	
Seculariteit en secularisme	116
Hoofdstuk 9	
Seksualiteit en offer	131

Hoofdstuk 10	
De werkplaats van Nazareth: over eenheid van leven	144
Hoofdstuk 11	
Een werkende moeder	153
Hoofdstuk 12	
Meer aandacht voor romantiek	157
Aanhangsel I	
De heilige Jozefmaria en de Schrift	165
Aanhangsel II	
Enkele gebeden van de heilige Jozefmaria	187
Bibliografie	192

Hoofdstuk 1

Een persoonlijke prelude

Ik zou willen dat je gedrag en je gesprekken zodanig waren, dat allen die je zien of horen spreken, zouden kunnen zeggen: die leest het leven van Jezus Christus.

De Weg, nr. 2

Ik had helemaal geen behoefte om katholiek te worden. Ik was er zelfs bang voor het te worden.

Als presbyteriaans predikant had ik een verlengd sabbatjaar opgenomen, omdat ik tijd nodig had om te studeren, te bidden en na te denken. Door veel te lezen had ik - ingaand tegen mijn grondige calvinistische en evangelische vorming - in de loop van verscheidene jaren mijn weg gevonden naar een katholieke manier van denken. Hoe meer ik de Schrift bestudeerde en studie maakte van theologie en geschiedenis - en hoe intenser ik bad - hoe onvermijdelijker werd mijn geest naar het katholicisme getrokken.

Toch waren de meeste van mijn ervaringen met het katholieke geloof afkomstig uit boeken. De jaren na mijn tienertijd had ik geheel doorgebracht in voornamelijk (zeer levendige) protestantse kringen - eerst als student aan een kleine particuliere universiteit, dan op een bekende evangelische Bijbelschool, en daarna als voorganger en leraar verbonden aan een aantal kleine confessio-

nele kerken en scholen. Op al deze plaatsen vond ik warme gemeenschappen, inspirerend leiderschap en vurig gebed.

Aan de andere kant was het beperkte contact met zich katholiek noemende mensen verre van opbouwend - afgezien van de boeken. Het meeste contact vond plaats tijdens mijn tienerjaren, en dan vooral met jongeren die net zulke boeven waren als ik was, voordat ik Jezus Christus erkende als mijn Heer en Heiland.

Nu was ik volwassen en werd ik geconfronteerd met een serieuze crisis. Ik was een vroom protestant en een officieel aangestelde predikant die de katholieke argumenten meer dan overtuigend vond - ik vond ze fascinerend. Dus stond ik in tweestrijd om te kiezen tussen al wat mij dierbaar was uit mijn protestantse verleden en alles wat ik was gaan begrijpen over het katholieke geloof. Bij de evangelische christenen die ik kende, vond ik een diepe toewijding aan Jezus Christus... een bescheidenheid en ongedwongenheid in het gebed... een verbazingwekkend arbeidsethos... een ijver voor het kerstenen van de cultuur... en een gepassioneerde interesse in de Schrift. Deze laatste kwaliteit was voor mij als prediker van het Woord van God en als beginnend Bijbeltheoloog uiterst belangrijk. In de katholieke leer vond ik echter een overweldigende samenhang, authenticiteit en kracht.

De Bijbel had me in deze crisis gebracht. Het

begon toen ik de verbondstheologie van de eerste protestantse hervormers wilde begrijpen. Mijn onderzoek leidde me tot de ontdekking dat zij, in het bijzonder Johannes Calvijn en Maarten Luther, veel meer 'katholiek' waren in hun leer dan hun hedendaagse nakomelingen. Calvijn en Luther leidden mij naar bepaalde schriftgedeelten - ten aanzien van sacramenten, kerkelijke hiërarchie en gezag, en zelfs ten aanzien van de Mariologie - maar net zo belangrijk, ze leidden mij naar de kerkvaders, deze oudste commentatoren van de Schrift. En het was daar, in de geschriften van de vroege kerkvaders, dat ik ineens oog in oog stond met een kerk, die ik alleen maar kon herkennen als katholiek. Zij was liturgisch, hiërarchisch, sacramenteel. Zij was katholiek, en toch bezat zij alles uit de traditie van de reformatie waar ik van hield: een diepe toewijding aan Jezus, een spontaan leven van gebed, een ijver om de cultuur te veranderen en natuurlijk een brandende liefde voor de Schrift.

Maar die kerk bestond voor mij alleen in de stoffige boeken die ik las. Waar, wilde ik weten, waren de gewone katholieke gelovigen die op deze manier leefden?

Klaarblijkelijk zaten ze op me te wachten in Milwaukee.

Gemeenschappelijke grond

Ik kwam naar de Universiteit van Marquette voor een postdoctorale studie in de theologie vol hoop, maar met weinig verwachting. Maar al snel ontving ik genade op genade. Ik ontmoette een vriendelijke en briljante geestelijke die bereid was om met mij tot in de late uurtjes theologie te bespreken. Hij vertelde mij over zijn opvoeding in een Pools-Amerikaans gezin waar familieleden gewoonlijk elkaar met zinnen uit de Schrift begroetten. Maar, hield ik mijzelf voor, hij was nauwelijks een gewone katholiek. Hij bezat een doctoraat van een Romeinse universiteit; hij had een tijd gediend als Vaticaans functionaris, en iedereen fluisterde (terecht, blijkt nu) dat hij op de nominatie stond om bisschop te worden.

Toen ontmoette ik andere katholieken - de één politiek filosoof, een ander tandarts - die dezelfde kwaliteiten bezaten. Wat de meeste indruk op mij maakte, was dat ze beiden een klein bijbeltje op zak hadden. Op willekeurige momenten van de dag kon ik deze mensen in de kerk betrappen op het lezen van de Schrift. Als ik hun vroeg me te helpen een onderdeel van de leer te begrijpen, haalden zij het boekje ter naslag tevoorschijn. Ik dacht bij mijzelf: dit zijn mensen die het leven van Jezus Christus lezen - en ze lezen het met overgave.

Ik zei tegen mijn vriend de priester dat ik een

paar gasten had ontmoet, die altijd het Nieuwe Testament bij zich hadden en die het echt leken te kennen.

Hij antwoordde: "Oh, vast van het Opus Dei."

Opus Dei: ik kende genoeg Latijn om te weten dat het 'het Werk van God' of 'Gods Werk' betekende. Bijna onmiddellijk toen ik de woorden van de priester hoorde, werd Opus Dei voor mij een baken - een vuurtoren die het einde van mijn lange reis beloofde, een eerste glimp van een land dat ik alleen maar was tegengekomen in boeken. Het is niet dat het land te klein was om gezien te worden, noch was het Opus Dei het gehele land, want de Katholieke Kerk is zoveel uitgebreider dan mijn protestantse ervaring voor mogelijk hield en er waren toen (net als nu) zo veel andere uitstekende instellingen en bewegingen in de Kerk. Er waren echter veel redenen waarom het Opus Dei de plek was waar ik me thuis kon gaan voelen.

Wat waren die redenen?

- Ten eerste en vooral dat haar leden zichtbaar de Bijbel waren toegewijd.

- Ten tweede, de hartelijke oecumene. Opus Dei was de eerste katholieke instelling waar niet-katholieken van harte welkom waren om mee te werken aan zijn apostolische taak.

- Ten derde, het oprechte leven van de leden.

- Ten vierde, het gewone van hun leven. Zij

waren geen theologen - ze waren tandartsen, technici, journalisten - maar ze leefden en bespraken een theologie die ik aantrekkelijk vond.

- Ten vijfde, ze omarmden een heilige ambitie - een vrome werkethiek.

- Ten zesde, ze waren gastvrij en besteedden belangeloos aandacht aan mijn vele vragen.

- En ten zevende, zij baden. Zij maakten elke dag tijd voor persoonlijk gebed - een werkelijk gesprek met God. Dit gaf hun een sereniteit die ik zelden had ontmoet.

Terwijl ik groeide in mijn vriendschappen met deze mannen van het Opus Dei, ging ik ook de rijke Bijbelse theologie en spiritualiteit waarderen die de kern van hun roeping is. Ik maakte mij deze eigen lang voordat God mij diezelfde roeping gaf - in feite zelfs voordat God me naar de sacramenten van de Katholieke Kerk bracht. Ik zag direct dat ze een enorm potentieel hadden om mijn leven te vernieuwen, maar ook het leven van Christus' Kerk en het leven van de wereld. Dit boek gaat over de Bijbelse theologie en Bijbelse spiritualiteit van het Opus Dei.

Het Werk in vogelvlucht

Mijn favoriete omschrijving van het Opus Dei is de tekst die ik ooit vond op een gebedskaartje uit het midden van de jaren tachtig. Opus Dei is

“een weg tot heiliging van de christen door het dagelijks werk en door het vervullen van de gewone plichten”. Het is niet alleen een methode van gebed, of een instelling in de Kerk, of een theologische school. Het is ‘een weg’, en die weg is breed genoeg voor iedereen die zijn dagen vult met eerlijk werk - thuis met de kinderen, in een fabriek of op kantoor, in de mijnen, op de boerderij of op het slagveld. Hij is ook breed genoeg met ruimte voor een vrije, gevarieerde expressie van gebed en theologische stijl en methode. God roept sommige mensen om hun leven te verbinden aan deze weg als gelovigen van het Opus Dei, maar vele anderen vinden spirituele begeleiding door het Opus Dei en de boeken van zijn stichter.

Kort gezegd: het Opus Dei is opgericht in 1928 door een jonge Spaanse priester, de H. Jozefmaria Escrivá de Balaguer. Al jaren eerder had hij voorgevoelens gekregen, aanwijzigingen in het gebed dat God iets van hem wilde, maar hij had geen idee wat het zou zijn. Dan, vrij plotseling op een dag in oktober, terwijl hij was gaan zitten om enige aantekeningen in zijn dagboek te herlezen, zag hij het. God liet de H. Jozefmaria zien wat Hij wilde dat hij deed.

De oprichter sprak zelden over wat hij ‘zag’ op dat moment, maar altijd gebruikte hij het werkwoord ‘zien’, en hij maakte duidelijk dat hij het Opus Dei in zijn geheel zag, zoals het zich door de jaren heen zou ontplooien. Zoals een Vaticaanse

document het uitdrukte: "Het was niet een pastoraal project, dat langzaam vorm kreeg, maar eerder een oproep die plotseling de ziel van de jonge priester binnenstormde."¹ Wat zag hij? Misschien geven zijn eigen schetsmatige aantekeningen ons een glimp van het visioen: "Gewone christenen. Een gistende massa. Van ons is het gewone, op een natuurlijke manier. Het middel: beroepswerk. Allen heiligen!"² Toen er slechts drie jonge mannen kwamen opdagen bij zijn eerste officiële activiteiten, gaf hij hun de zegen met het Allerheiligste Sacrament: "Toen ik die drie zegende... zag ik er driehonderd, driehonderdduizend, dertig miljoen, drie miljard... wit, zwart, geel, in alle kleuren, alle combinaties die de menselijke liefde kan voortbrengen."

De H. Jozefmaria zag dat Jezus wil dat iedereen een heilige wordt - iedereen, zonder uitzondering. Onze Heer sprak tot de menigte, niet tot zijn intimi, toen Hij in de Bergrede zei: "Wees volmaakt, gelijk uw hemelse Vader volmaakt is" (Matt. 5, 48). Dat is het eigenzinnige Evangelie, het goede nieuws dat de apostelen aan de volkeren predikten. De heilige Paulus verkondigde dat God "ons uitverkoren heeft vóór de grondlegging der wereld, om heilig en vlekkeloos te zijn voor

1 Missaal voor de zaligverklaring van Jozefmaría Escrivá en Josephine Bakhita (Vaticaanstad, Tipografia Vaticana, 1992), 20.

2 'Private Notes', geciteerd in José-Luis Illanes, "Work, Justice, Charity", in *Holiness and the World*, ed. M. Belda e.a. (Princeton, N.J.: Scepter, 1997), 211.

zijn aangezicht" (Ef. 1, 4). Bovendien heeft God zijn 'plan' aan ons bekendgemaakt, "het mysterie van zijn wil". In de volheid van de tijd - dat is nu, vandaag de dag - zijn we "geroepen alle dingen in Christus te herstellen" (Ef. 1, 10 Vulgaat).

De H. Jozefmaria leerde dat alle menselijke activiteit - in het politieke leven, het gezinsleven, het sociale leven, werk en vrije tijd - moet worden hersteld in Christus, opgedragen aan God als een aangename offerande, verenigd met het offer van het kruis, verenigd met het offer van de mis. Hij zag uit naar de dag waarop er "overal in de wereld christenen zullen zijn die zich persoonlijk en geheel vrijwillig toewijden - christenen die een 'andere' Christus zullen zijn".³

De H. Jozefmaria zag de schepping als een geweldige kosmische liturgie, opgedragen aan de Vader door die 'andere Christussen', verenigd met Christus de hogepriester.

Priesterlijke ziel, lekenmentaliteit

We kunnen deze offerande aanbieden, omdat we een "koninklijk priesterschap, een heilige natie" zijn (1 Petr. 2, 9). Wij delen in het priesterschap van Christus en zijn koningschap, omdat we door het doopsel delen in zijn natuur (zie 2

³ Andrés Vázquez de Prada, *The Founder of Opus Dei: The Life of Josemaría Escrivá, vol. I, The Early Years* (Princeton, N.J.: Scepter, 2001), 287.

Petr. 1, 4). De H. Jozefmaria spoorde christenen aan een “echte priesterlijke ziel te hebben met een volledige lekenmentaliteit”.⁴ Dit is geen tegenstrijdigheid. Want onze roeping is, zoals we immers priesters en koningen zijn, zowel heilig als seculier. We delen in het koningschap van Christus; we delen in zijn priesterschap. Dus we heiligen de tijdelijke orde en bieden het God aan, we herstellen het ‘in Christus’, omdat we in Christus leven. We geven eerherstel, beetje bij beetje, te beginnen met de centimeter, meter of de kilometer waarover ons heerschappij is gegeven. De plek waar we werken, waar we leven - daar oefenen we onze heerschappij en ons priesterschap uit. Ons altaar is ons bureau, is onze werkplaats, daar waar we de grond bewerken, de sloot graven, de luiers verschoneren, de pan roeren, het bed delen met onze echtgenoot. Dit alles wordt geheiligd door onze offerende handen, die de handen van Christus zelf zijn.

Deze leer is een bijzondere focus van het Opus Dei, maar behoort toe aan de gehele Kerk. Het koningschap en het priesterschap, de rechten en de plichten, behoren niet alleen toe aan een bevoorrechte elite, niet alleen aan de gewijde geestelijkheid, maar aan alle gedoopte gelovigen. Het is onze speciale waardigheid dat we door

4 Josemaría Escrivá, brief, 28 maart 1955, nr. 3, geciteerd in *The Canonical Path of Opus Dei*, ed. Fernando Ocariz e.a. (Princeton, N.J.: Scepter, 1994), 271.

het doopsel tot 'Gods kinderen.' (1 Joh. 3, 2) zijn geworden - we zijn verbonden met "de plechtige vergadering van de eerstgeborenen" (Hebr. 12, 23). En als we eerstgeborenen zijn, dan zijn wij ook erfgenamen (zie Gal. 4, 7), erfgenamen van Christus' koningschap en zijn priesterschap - het seculiere (dat wij heiligen) en het heilige. "Alles is van u...", zei de heilige Paulus, "en u bent van Christus, en Christus is van God" (1 Kor. 3, 22-23).

We zijn Gods kinderen. De theologische term voor dit feit is 'goddelijk kindschap', en dat is de basis van het Opus Dei. Het is de bron van vrijheid, vertrouwen, zingeving, ijver en vreugde voor alle christenen die leven en werken. Het is dit 'toegankelijk geheim' dat het mannen en vrouwen over de hele wereld mogelijk maakt hun roeping te beleven: hun werk te heiligen, zichzelf te heiligen door hun werk en anderen te heiligen door middel van hun werk.

Dit is een hoge inzet, dat weet ik. Nogmaals, in de rest van het boek zullen we deze leer meer in detail onderzoeken.

De passende vorm

De H. Jozefmaria besteedde de rest van zijn leven aan de prediking van wat God hem geopenbaard had. In het begin gaf hij het niet eens een naam. Zijn geestelijk leidsman stelde 'Opus Dei' voor, toen hij heel toevallig op een dag vroeg:

“Hoe vordert dat werk van God?”

Geleidelijk aan werden voor de H. Jozefmaria de organisatorische details helder, hoewel het canonieke recht nog niet de mogelijkheid bood voor de instelling zoals God het hem had geopenbaard. De H. Jozefmaria begeleidde de ontwikkeling van het Werk - met voorzichtigheid, zodat het niet voorgoed vastzat aan een niet geëigende institutionele vorm, ook al moest het daardoor in een aantal tijdelijke, ontoereikende voorzieningen ondergebracht worden. In 1965 introduceerde het Tweede Vaticaans Concilie het idee van een nieuwe vorm, een ‘personele prelatuur’ - een instelling met leken zowel als geestelijken voor het uitvoeren van specifieke apostolische taken. Het woord ‘personele’ betekent dat de leider van de instelling, de prelaat, geen gezag over een gebied heeft (zoals een gewone bisschop), maar over een bepaalde groep of soort van mensen, ongeacht waar deze mensen zich bevinden. In het geval van het Opus Dei zijn dat de ‘gelovigen’ van de prelatuur - zij die geroepen zijn om zich permanent en persoonlijk toe te wijden aan deze bijzondere ‘weg tot heiliging’. Getrouwd of celibatair, zij verbinden zich definitief (in de vorm van een contract) wanneer zij hun ‘oblatie’ doen. Een verbintenis die zij jaarlijks hernieuwen. Op een bepaald moment kan de duurzaamheid van hun roeping diepgaander worden beleefd door het doen van ‘fidelitas’ - dat

is in wezen de looptijd van het contract verlen-
gen voor de rest van het leven.

De H. Jozefmaria herkende in de personele prelatuur de perfecte vorm voor het Opus Dei. Hij heeft echter tijdens zijn leven zijn familie niet thuis zien komen. Hij stierf in 1975. In 1982 richtte de zalige paus Johannes Paulus II het Opus Dei op als eerste personele prelatuur in de Kerk. Als ik dit opschrijf, zijn er in de prelatuur van het Opus Dei circa 85.000 leden - nogmaals, 'gelovigen' is de voorkeursterm van de Kerk. De overgrote meerderheid van hen zijn gewone leken. Een klein aantal is priester.

Buitengewoon

De verhalen over de oprichting van het Opus Dei zouden een verkeerde indruk kunnen wekken, en misschien is dat de reden waarom de heilige Jozefmaria er zo weinig over sprak. De oprichting van het Opus Dei ging gepaard met een aantal gedocumenteerde wonderen en buitengewone openbaringen. Maar de nadruk van het Opus Dei ligt beslist op het gewone leven, het gewone werk, en de gewone religieuze ervaring.

Misschien dat de wonderen nodig waren vanwege het werkelijk radicale karakter van Gods plan voor de heilige Jozefmaria. Het was een plan dat uit de pas leek te lopen met de tijdgeest in het begin van de twintigste eeuw, een tijd

waarin katholieke leiders de nadruk legden op de waardigheid van de geestelijkheid, bijna met uitsluiting van de gewone gedoopte gelovige. In Europa, zowel als in de Verenigde Staten, was de universele oproep tot heiligheid voor de gewone en gedoopte gelovige niet een geaccepteerd theologisch concept. De H. Jozefmaria zelf werd geconfronteerd met beschuldigingen van ketterij.

Maar God gebruikte deze buitengewone genaden - visioenen, wonderen en privé-openbaringen - in het begin om een pad te banen, een weg naar het gewone leven. Soms moet je zware explosieven gebruiken bij de aanleg van een snelweg, maar zelden om deze te onderhouden.

Dus nu richten we ons op het gewone leven. God geeft zijn kinderen heerschappij over de wereld (Gen. 1:26) en nodigt hen uit om te genieten van de gewone weldaden van zijn universum, dat Hij heeft geschapen en verlost. Bovendien geeft Hij ons de bijzondere mogelijkheid rechtstreeks deel te nemen aan die schepping en verlossing.

Een voorbeeld van alledaagsheid in actie: de leden van het Opus Dei nemen de oproep van de Kerk tot apostolaat serieus. Maar je zult ze niet vaak in bijbels bladerend aantreffen op straat hoeken of langs de deuren zien gaan om getuigenis af te leggen van Jezus. De heilige Jozefmaria leerde in plaats daarvan een rustig apostolaat van 'vriendschap en vertrouwen' - een dagelijkse realiteit - waarin de leden zoeken naar manieren om

anderen te dienen. Het zou kunnen betekenen dat een vriend voor de lunch wordt uitgenodigd in plaats van voor een gebedsbijeenkomst, of dat hij wordt uitgedaagd tot een tennisduel in plaats van een leerstellig debat.

Het is allemaal heel alledaags. Toch heeft deze leer de potentie om mensen te ergeren. De moderne wereld staat zo op zijn kop - en dat is zelfs het geval bij mensen in de Kerk - dat de nadruk op het gewone, in die kringen, zeer buitengewoon is!

De roepstem volgen

Inmiddels is het waarschijnlijk overbodig om te zeggen dat deze calvinist uiteindelijk een katholiek werd - en dat mijn eerste contacten met het Opus Dei belangrijke mijlpalen waren op weg naar de Katholieke Kerk. Misschien heb je eveneens geraden dat ik ook een roeping voor het Opus Dei kreeg.

Dit boek durven schrijven betekent niet dat ik mezelf wil presenteren als een voorbeeld of toonbeeld van het Opus Dei. Noch wil dit boek in enig opzicht een officiële verklaring van het Werk zijn (zoals Opus Dei soms in het dagelijks taalgebruik wordt genoemd) of van zijn doelstellingen en beginselen. Nog minder is het een kritische analyse van de organisatorische structuur van het Opus Dei of zijn status in het canoniek recht. Al die boeken zijn al geschreven, en zeer

goed geschreven.⁵

Dit boek is eerder mijn eigen reflectie op de roeping die ik deel met zoveel anderen, mannen en vrouwen die mij overtreffen in wijsheid, in deugd en in het dagelijks beleven van het Opus Dei. Het is ook een openbare uiting van dankbaarheid aan God voor een genadegave die ik niet verdien, een genade waarin, naar ik hoop, veel mensen zullen gaan delen, zo velen als God erin wil laten delen.

Omdat ik, van beroep en door opleiding, Bijbels theoloog ben, verbindt dit boek het werkmateriaal van mijn eigenaardig (en geheel te heiligen) beroep met de kernideeën van het Opus Dei.

5 Andere boeken over het Opus Dei zie bijvoorbeeld, *ibid.*; Pedro Rodríguez e.a., *Opus Dei and the Church* (Dublin: Four Courts, 1994); John L. Allen Jr., *Opus Dei* (New York: Doubleday, 2005).